

Doğma, canım-varlığım qədər
sevdiyim Azərbaycanım
mənim qibləgahımdır

İham Əliyev

Qəzet 1921-ci
ildən çıxır

ŞƏRQ qapısı

Təsisçi: Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi və Nazirlər Kabineti

Sayı: 203 (21.355)

18 oktyabr 2015-ci il, bazar

Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

www.serqqapisi.az

Qiyməti 20 qəpik

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2015-ci il 17 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasında statistika işinin təşkili sahəsində səmərəli fəaliyyətlərinə görə statistika sahəsində çalışan bir qrup işçi təltif edilmişdir.

Təltif olunanlar arasında Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin işçiləri də vardır.

“Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalı ilə

Baxşiyev Hüseyn Baxşı oğlu

Məmmədov Məhərrəm Allahverdi oğlu

kənarında qalmamaları məqsədilə siyasi fəaliyyətə qoşulmuş, 1905-ci ildə “Hümmət” adlı sosial-demokrat təşkilatın rəhbərliyinə daxil olmuş, 1917-ci ildə isə bu təşkilatın sədri seçilmişdir. Siyasi fəaliyyətə maarifçi və sosial-demokrat kimi gələn Nəriman Nərimanov iyirminci əsrin əvvəllərində sosializm ideyasının Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini təmin edəcəyinə inanmış və Sovet Azərbay-

ideya və əməl birliyinin mühüm tarixi hadisəsidir. Nərimanovun dövlətçilik baxışlarında özünü göstərən millilik və türkçülük, ağır maliyyə sarsıntıları keçirən Türkiyəyə maliyyə və maddi yardım göstərməsi o dövr üçün çox riskli məsələ idi. Bu siyasətin hakim partiya rəhbərləri ilə Nərimanov arasında ittifak yaratmasına baxmayaraq, o, öz mövqeyindən geri çəkilməmişdir.

Naxçıvanda görkəmli dövlət xadimi və ədib Nəriman Nərimanovun 145 illik yubileyi qeyd olunmuşdur

Oktyabrın 17-də Cəlil Məmmədquluzadə adına Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrında görkəmli dövlət xadimi və ədib Nəriman Nərimanovun anadan olmasının 145-ci il-dönümü qeyd olunmuşdur.

Tədbir başlanmadan əvvəl görkəmli dövlət xadiminin Naxçıvan şəhərindəki büstü önünə gül qoyulmuşdur.

Yubiley tədbirində Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri Vasif Talıbov məruzə edərək demişdir: Bu gün görkəmli dövlət xadimi, böyük ədib Nəriman Nərimanovun 145 illik yubileyini qeyd edirik. Nəriman Nərimanov ötən əsrin əvvəllərində Azərbaycan naminə fədakarlıqla çalışan və bu yolda həyatını qurban verən böyük şəxsiyyətlərdən biridir. Aradan uzun bir dövr keçməsinə baxmayaraq, bu gün də Nəriman Nərimanov deyəndə gözlərimiz önündə işıqlı insanın, ləyaqətli vətəndaşın, böyük istedadlı malik ziyalının və qətiyyətli dövlət xadiminin obrazı canlanır. Xalqımızın yetişdirdiyi bu böyük şəxsiyyətin həyata keçirdiyi tədbirləri yüksək qiymətləndirən ümummilli liderimiz Heydər Əliyev demişdir: **“Nəriman Nərimanovun əməkçi kütlələri maarifləndirmək əzmi, insanlara xidmət etmək kimi nəcis bir arzusu, hadisələri dərinədən başa düşməsi, istedad və bacarığı onu Azərbaycan demokratik və ictimai-siyasi fikir nümayəndələrinin ön cərgəsinə çıxartdı. ... Nəriman Nərimanov öz dövrünün, yaşadığı mühtin çərçivəsində böyümüş görkəmli simadır, böyük siyasi xadimdir...”**

Nəriman Nərimanovun həyat və fəaliyyəti ictimai-siyasi fikir tariximizin mürəkkəb və ziddiyyətli bir dövrünə təsadüf edir. 1870-ci ilin aprelində Tiflisdə anadan olan Nəriman Nərimanov 1890-cı ildə Qori Müəllimlər Seminariyasını, 1908-ci ildə isə Odessada Tibb Universitetini bitirmişdir. 1919-cu ildə Rusiya Xalq Xarici İşlər komissarının müavini vəzifəsinə təyin edilən Nəriman Nərimanov 1920-ci ildən Azərbaycan Xalq Komissarları Sovetinin sədri, 1922-ci ildən ömrünün sonunadək – 1925-ci ilədək keçmiş Sovetlər Birliyinin ali qanunverici orqanının – Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin 4 sədrindən biri olmuşdur. 54 il ömür yaşayan Nəriman Nərimanov Azərbaycana düşmən qüvvələrin təzyiqi altında yaşamış və işləmiş, lakin Azərbaycanın haqq işi uğrunda mübarizədən çəkinməmiş, öz missiyasını axıradək yerinə yetirmişdir.

Ali Məclisin Sədri demişdir: Nərimanovun missiyası nədən ibarət idi? Nəriman Nəri-

manov mənsub olduğu xalqın maariflənməsinə, insanların nadanlıqdan və cəhalətdən xilas olmasına istəyirdi. Dini xurafatın aradan qaldırılması və cəmiyyətin sağlamlığı üçün tibbi təhsilin, nadanlığın və cəhalətin aradan qaldırılması üçün isə dünyəvi təhsilin vacib olduğunu görən gənc Nəriman Nərimanov müəllimlik və həkimlik peşəsinə yiyələnmişdi. Xalq arasında maarifçiliyin yayılması yollarını axtaran Nərimanov Borçalı qəzasında və Bakıda müəllimlik etmiş, bununla yanaşı teatrın da roluna üstünlük vermiş, Borçalıda müəllim işləyərkən ilk qələm təcrübəsi olan “Nadanlıq” pyesini yazmışdı. Maarifçilik işini genişləndirmək məqsədilə 1894-cü ildə Bakıda ilk kütləvi kitabxana yaradan Nərimanov imkansız adamların müalicəsi üçün xəstəxana da açmış, Azərbaycanda səhiyyə mədəniyyətinin formalaşmasına çalışmışdır.

Qeyd olunmuşdur ki, Nərimanovun ədəbi-publisistik fəaliyyəti də maarifçi məzmun daşımış, cəmiyyəti nadanlıqdan qurtarmaq, ictimai problemləri diqqətdə saxlamaq məqsədinə xidmət etmişdi. Realist Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən olan Nəriman Nərimanov ədəbiyyatımızın mütərəqqi keyfiyyətlərlə zənginləşməsinə müstəsna rol oynamışdır. O, ədəbiyyatımızda ilk roman və tarixi faciə janrının banisi kimi də böyük xidmətlər göstərmiş, özünün dövlət və idarəetmə fəlsəfəsinə uyğun gələn “Nadir şah” kimi qiymətli dram əsərini yaratmışdır. Nərimanovun yaradıcılığında publisistikanın da özünəməxsus yeri vardır. On doqquzuncu əsrin sonlarından Azərbaycan və yaxın Şərq mətbuatında nəşr olunan felyeton, ədəbi-tənqidi və elmi-publisistik məqalələrində o, milli demokratik mövqedən çıxış etmiş, xalqın azadlığı, tərəqqi və səadətini yolları barədə düşüncələrini bölüşmüşdür.

Ali Məclisin Sədri demişdir: Ziyalı o şəxsdir ki, öz zamanında millətin mədəni ehtiyaclarını görsün, inkişafa mane olan problemlərin aradan qaldırılmasında, ictimai birliyə nail olunmasında nümunə göstərsin. Bu nümunəni biz Nəriman Nərimanovun ədəbi-bədii, ictimai-siyasi və publisistik fəaliyyətində görürük. O yazırdı ki: “Bir millət özünü tanımayınca hüququnu düşünməz. Tanımaq üçün də dil, milli məktəb, milli mətbuat, milli ədəbiyyat lazımdır. Bunların da meydana gəlməsi və tərəqqisi bizim üçün hüriyyətə bağlıdır”. Hüriyyətin, millətlərin azadlığının əldə olunması üçün digər millətlərin hərəkəti keçdiyini görən Nəriman Nərimanov azərbaycanlıların da yeni yaranmış ideyalardan

canını Şərq üçün nümunəvi respublikaya çevirmək istəmişdir. 1920-ci il aprelin 28-də Azərbaycanın rəhbəri təyin edilən Nərimanov yaranmış imkanlardan ölkənin müstəqilliyi üçün maksimum faydalanmağa çalışmışdır. Buna görədir ki, onun dövlətçilik fəaliyyətində Azərbaycanın milli-mənəvi dəyərlərinin qorunması xüsusi yer tuturdu.

Nərimanov Azərbaycan dilinə və dinə qayğı ilə yanaşmışdır. Onun fərmanı ilə Azərbaycan dili dövlət dili statusu almışdı. Bakıda Təzəpir məscidini bərpa etdirən Nərimanov on birinci ordu tərəfindən tutulmuş məscidləri boşaltmış, müqəddəs yerlərin və ziyarətgahların qorunması, Novruz, Qurban və Ramazan bayramlarının istirahət günü elan edilməsi barədə xüsusi sərəncam vermişdi. Azərbaycanın görkəmli din xadimlərinin, çar və müsəvat ordusunun azərbaycanlı generalının bolşeviklərin ölüm təhlükəsindən qurtarılmasını, yaradıcı insanların xüsusi qayğı ilə əhatə olunmasını Nərimanovun mənəviyyətə və hərbi kadrların yetişməsinə göstərdiyi diqqətin ifadəsi idi. Nərimanov Azərbaycanın müstəqil xarici siyasət aparmasının tərəfdarı olmuşdur. O, Moskvada Azərbaycanın daimi nümayəndəliyini yaratmış, imzaladığı mandatla Xalq Ədliyyə komissarı Behbud ağa Şahtaxtinski Rusiyada danışıqlar aparmaq üçün Azərbaycanın fəvqəladə və səlahiyyətli müvəkkili təyin etmişdir. Nərimanov–Behbud ağa Şahtaxtinski birliyi tələyüklü məsələlərə münasibətdə, o cümlədən Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qorunmasında çox mühüm fayda vermişdir.

Ali Məclisin Sədri demişdir: Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qorunması Nərimanovun qarşısında dayanan əsas məsələlərdən biri idi. O, Azərbaycanda hakimiyyətə gələrkən İrəvan və Dərbənd artıq itirilmişdi. Naxçıvan, Zaqatala, Zəngəzur, Qarabağ və Bakının taleyi isə mürəkkəb olaraq qalırdı. Nərimanovun səyi nəticəsində Naxçıvan, Qarabağ və Zaqatala Azərbaycanın tərkibində saxlanmış, Bakı Azərbaycanın paytaxtı kimi tanınmışdı. Naxçıvan məsələsində Nərimanov Nərimanovun tutduğu mövqe, xüsusilə onun adından Behbud ağa Şahtaxtinski Moskvada atdığı addımlar, Moskva danışıqları ərəfəsində Türkiyə nümayəndəliyi ilə aparılan müzakirələr Naxçıvanın Azərbaycanın tərkibində muxtar ərazi kimi saxlanması təmin etmişdir. Azərbaycanın dövlətlərarası münasibətlərində mühüm tarixi əhəmiyyəti olan Moskva və Qars müqavilələri məhz Nərimanov Nərimanovun və Behbud ağa Şahtaxtinski

Qeyd olunmuşdur ki, Nərimanovun milli siyasəti çoxlarını narahat edirdi. Hətta o vaxt erməni mətbuatı açıq-aşkar yazırdı ki, Nərimanov Nərimanov kommunistliyini çox tez-tez unudur və özünün milli türk simasını çəkinmədən nümayiş etdirir. Göründüyü kimi, bolşevik həmkarları ilə Nərimanov arasında dərin fikir ayrılığı yaranmışdı. Bolşeviklər Azərbaycanın Rusiyanın muxtar əyaləti olmasını istəyirdilər, Nərimanov isə əksinə, Azərbaycanın müstəqil sovet respublikası olmasına çalışırdı; bolşeviklər beynəlmillətçilik ideyasına sөykənərək Azərbaycanda əksər vəzifələrin qeyri-azərbaycanlılara verilməsini tələb edirdilər, Nərimanov isə vəzifələrdə Azərbaycanın öz milli kadrlarının olmasında ısrarlı idi; bolşeviklər xalqların dostluğunu əsas götürərək Naxçıvanın və Qarabağın ermənilərə verilməsini təkid edirdilərsə, Nərimanov bunun əleyhinə çıxır, Mərkəzi hakimiyyətə ən sərt formada öz etirazını bildirir, Naxçıvanla Azərbaycanın əsas ərazisi arasında əlaqənin itirilməməsi üçün Mehridən yol açılmasını şərt kimi irəli sürürdü; bolşeviklər rus dilinin yeganə rəsmi dil olmasında, Nərimanov isə rus dili ilə yanaşı müttəfiq respublikaların milli dil və mədəniyyətlərinin də nəzərə alınmasında qərarlı idi. Bolşeviklər Nərimanovun Azərbaycanla bağlı siyasəti ilə razılaşmır, bu siyasəti “milli təmayülçülük”, yaxud “Nərimanovçuluq” adlandırırdı, buna görə Nərimanovun partiya sıralarından xaric olunmasını, hətta güllələnməsini tələb edirdilər. Nərimanovun milli təmayülçülüğün yaranma səbəblərindən danışıraq deyirdi ki, “Müqabil tərəfin millətçilik təmayülü olduqda, bu tərəfin də milli təmayülü olacaqdır”. Bu mənada özünün milli düşüncə sahibi olduğunu danmayan Nərimanov Stalin məktubunda hiddətlə soruşurdu ki, nə üçün “Yerli mənafeyin müdafiəsi Mərkəz müvəkkillərinin dilində milli təmayül, lakin ucqar respublikaların zərərinə sovet Rusiyasını müdafiə həmin dildə beynəlmillət aktı adlandırılır?”

Nərimanov Azərbaycana elə bir dövrdə rəhbərlik etmişdir ki, qismətində tələyüklü problemlərin həlli kimi ağır vəzifələr düşmüşdür. O, sovet rejiminin yaratdığı imkan daxilində bu vəzifənin öhdəsindən layiqincə gəlmiş, Azərbaycanın gələcəyini düşünmüş, gənclərin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunmasına çalışmışdır. 6 yaşlı oğlu Nəcəfin də özü kimi tərbiyə olunmasını istəyən Nərimanov, ona yazdığı məktubda “Bəlkə də sən bu məktubu oxuyarkən bolşevizm olmayacaq.

